

Денисюк Жанна Захарівна,
кандидат культурології,
начальник відділу наукової
та редакційно-видавничої діяльності
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
ORCID: 0000-0003-0833-2993
jannet_d7@ukr.net

ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯ ЯК ТРЕНД ПОВСЯКДЕННИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК

Мета роботи – дослідження інтернет-комунікації як одного з поширених і магістральних напрямів повсякденних соціальних практик індивідів. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні загального наукового принципу об'єктивності, культурологічного, структурно-семантичного та аналітичного методів у аналізі інтернет-комунікації як виду сучасних соціальних практик, зумовлених розвитком інформаційних технологій та засобів комунікації і зв'язку. Робота ґрунтується на теоретичних засадах вивчення соціальних практик та структур повсякденності. **Наукова новизна** роботи полягає у визначенні інтернет-комунікації як ключової соціальної практики повсякденної діяльності в інформаційному суспільстві. **Висновки.** В результаті дослідження встановлено, що комунікативні практики є видом соціальних практик, узвичаєними соціальними діями, заснованими на колективному досвіді, спрямованими на підтримку та розвиток комунікацій. У сучасному суспільстві інтернет стає однією з основних технологій, тому комунікативні практики в кіберпросторі дедалі більше доповнюють реальність, дозволяючи людині задовольняти потреби в інформації, комунікації, власній презентації у соціальних мережах та творчій активності.

Ключові слова: комунікація, інтернет-практики, соціальні комунікації, повсякденність, віртуальність.

Денисюк Жанна Захарівна, кандидат культурології, начальник отдела научной и редакционно-издательской деятельности Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Интернет-коммуникация как тренд повседневных социальных практик

Цель работы – исследование интернет-коммуникации как одного из распространенных и магистральных направлений повседневных социальных практик индивидов. **Методология исследования** заключается в применении общего научного принципа объективности, культурологического, структурно-семантического и аналитического методов в исследовании интернет-коммуникации как вида современных социальных практик, обусловленных развитием информационных технологий и средств коммуникации и связи. Работа основывается на теоретических основах в изучении социальных практик и структур повседневности. **Научная новизна** работы заключается в определении интернет-коммуникации как ключевой социальной практики повседневности в информационном обществе. **Выводы.** В результате исследования установлено, что коммуникативные практики являются видом социальных практик и представляют собой общепринятые социальные действия, основанные на коллективном опыте, нацеленные на поддержку и развитие коммуникаций. В современном обществе интернет становится одной из основных технологий, поэтому коммуникативные практики в киберпространстве все в большей степени дополняют реальность, позволяя человеку удовлетворять потребности в информации, коммуникации, собственной презентации в социальных сетях и творческой активности.

Ключевые слова: коммуникация, интернет-практики, социальные коммуникации, повседневность, виртуальность.

Denysyuk Zhanna, Ph.D. in Culturjlogy, Head of of the research and publishing department of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Internet communication as a trend of everyday social practices

The purpose of the work is to study online communication as one of the common and main directions of everyday social practices of individuals. **The methodology** of the study is to apply the general principle of scientific objectivity, cultural, structural-semantic and analytical methods in the study of Internet communication as a form of modern social practices caused by the development of information technologies and means of communication and connection. The work is based on the theoretical foundations of the study of the concept of social practices and structures of everyday life. **The scientific novelty** of this work is to identify the Internet communication as a key social practice of everyday life in the information society. **Conclusions.** It has been established that communication practices are a kind of social practices and represent a common social action, based on the collective experience and targeted at supporting and development of communication. In modern society, the Internet is becoming one of the key technologies, so the communicative practices in cyberspace is increasingly complementing the reality, allowing a person to meet the needs for information, communication, self-presentation in social networks and creative activity.

Keywords: communication, internet practices, social communications, everyday life, virtuality.

Актуальність теми дослідження. За відносно незначний час свого існування інтернет-комунікація не лише завоювала світові й національні ринки та численних користувачів у всіх куточках світу, але й стала визначальним фактором, який трансформував всі принципи життєдіяльності суспільства загалом. Створення абсолютно нового комунікативного середовища на основі електронних цифрових технологій позначилося також на всій соціокультурній діяльності людини. Доступність такої комунікації для широких мас та засобів її транслювання зробили її невід'ємною частиною повсякденного життя людини та важливою сферою соціальної реальності, що виступає не лише простором, але й засобом обміну інформацією, висловленням власної позиції, думок, формуючи особливу культуру, опосередковану медіа-технологіями. Відтак набуває актуальності вивчення цього сегменту культури та продукуваних нею сенсів у контексті загальнокультурних впливів та взаємозв'язків у межах комунікативних практик.

Метою статті є дослідження інтернет-комунікації як одного з поширених і головних напрямів повсякденних соціальних практик індивідів.

Виклад основного матеріалу. Поняття практики, як підкреслює А. Радкевич, є одним з центральних в гуманітарних і соціальних науках. У широкому філософському сенсі практика розуміється як діяльність людей, спрямована на освоєння та перетворення дійсності. У соціології ця категорія конкретизована в понятті "соціальної практики" (або соціальних практик), яке визначається як сукупність прийнятих в культурі способів діяльності і звичних навичок поведінки з різними людьми, речами, символами, своїм тілом, мовою, часом, простором [10]. Під соціальною практикою розуміється процес спільної (колективної) діяльності індивідів, спрямований на збереження або зміну системи суспільних відносин. Соціальні практики розуміються як спосіб взаємодії індивіда з собою та навколишнім середовищем, результатом якої є конкретна щоденна звична діяльність; також сюди відноситься сукупність дій або навичок поведінки з предметами та людьми, практичні знання та конкретні навички, результатом яких є вміння виконувати певні дії.

Концептуалізації поняття соціальних практик та дослідженню структур повсякденності сприяли три сучасні теорії: етнометодологія Г. Гарфінкеля, теорія структурації Е. Гідденса, структуралістський конструктивізм П. Бурдьє, в кожній з яких в центрі уваги була проблематика взаємозв'язку практик і комунікації, практик і повсякденного життя.

Так, Г. Гарфінкель, досліджуючи повсякденні дії людей та їхнє практичне мислення в процесі виконання цієї діяльності за допомогою інструменту етнометодології – тобто сукупних характерних прийомів, що застосовують вихідці конкретної культури в осмисленні власних дій у повсякденній практиці, вводить поняття фонових очікувань, які виступають фундаментальними структурами суспільного буття. Завдяки їм людина є активним суб'єктом соціальної взаємодії. Під фоновими очікуваннями розуміються особливості повсякденного життя, що становлять основу повсякденної діяльності, соціально схвалені установки індивіда щодо тих чи інших дій, а також уявлення людей про соціум. Завдяки введенню в науковий обіг цього поняття стало можливим характеризувати і розкривати механізм активності людини в ході конструювання нею соціальної реальності. Як пише Г. Гарфінкель, для членів спільноти такі знання фактів соціального життя не тільки створюють портрет реального суспільства, але й відтворюють його характеристики завдяки таким фоновим очікуванням [3, 64].

Е. Гідденс вважав, що соціальні практики є основним предметом дослідження соціальної теорії. Сфера повсякденності як первинна соціальна реальність являє собою постійно відтворювані дії, прив'язані до певної ситуації. Саме ці рутинні дії і є соціальними практиками, оскільки рутинна, на думку Гідденса, забезпечує цілісність особистості в процесі її повсякденної діяльності, а також є важливою складовою інститутів суспільства, які виступають такими за умов свого безперервного відтворення. За допомогою рутинізації стає можливим пояснення типових форм взаємовідношень, які існують між базовою системою безпеки, з одного боку, та рефлексивно створюваними процесами, властивими епізодичному характеру соціальних взаємодій, з іншого [4, с.111].

Для П. Бурдьє практиками могли бути не лише доцільні та раціонально обґрунтовані дії, а й звичні рутинні маніпуляції, які не завжди піддаються раціональному поясненню. Виходячи з уявлень про повсякденні нерелексовані практики, Бурдьє вводить поняття габітусу як системи стійких диспозицій і структур, що породжують нескінченне число практик і уявлень [1, 102]. Опора на габітус дає можливість практикам, з одного боку, бути детермінованими соціальним середовищем, а з іншого – самим детермінувати зміни цього середовища. Габітус є те, що дозволяє виробляти нескінченно велике число практик, до того ж відносно непередбачуваних (як і відповідні ситуації) і, разом з тим, обмежених у своїй різноманітності. Отже, будучи продуктом об'єктивних закономірностей, габітус прагне породжувати "розумні" способи поведінки, допустимі в рамках певних закономірностей, які, до того ж, мають всі можливості бути позитивно санкціонованими в силу своєї об'єктивної пристосованості до логіки, характерної для конкретного поля [1, 108].

Окрім згаданих вчених, поняття соціальної практики вивчали А. Реквіц, Дж. Остін, Н. Еліас, Дж. Сьорль, І. Гофман, Х. Дрейфус, Л. Вітгенштейн, М. де Серто, М. Фуко, І. Гоффман, А. Шюц. Серед вітчизняних дослідників даної проблематики – Л. Бевзенко, Є. Борисов, С. Коноплицький, Т. Ларіна, В. Посохова, Є. Прохоренко, Т. Титаренко, В. Фатурова; ближнього зарубіжжя – В. Волков, С. Бондаренко, А. Глухих, Р. Клузінські, К. Кнорр-Цетина, С. Кончаковський, В. Поправко, А. Радкевич, А. Скуратов, А. Стриженко, А. Царьова.

Соціальні практики розкривають основні способи діяльності, пізнання, спілкування, можливі в даній культурі і в даний момент часу. В основі соціальних практик лежить типове сприйняття і ототожнення навколишнього світу.

Комунікативні практики можуть розглядатися як вид соціальних практик, пов'язаних з отриманням і передачею інформації та відтворенням комунікації. Під культурними практиками повсякденності Л. Ядришнікова розуміє неспеціалізовану діяльність, що має духовно-практичний характер, але яка перебуває в процесі становлення, а повсякденність трактується дослідницею як такий рівень соціальності і культури, який згідно своїх характеристик може бути кваліфікований як "низова" культура [14, 9-10].

В інформаційному суспільстві однією із основних стає практична діяльність, пов'язана з виробництвом і обміном інформацією, яка реалізується за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Численні засоби комунікації, цифрові гаджети стають невід'ємною частиною повсякденного життя людини, змінюючи його щоденний темпоритм і якість. З появою інтернету значна частка повсякденних комунікативних практик перейшла у віртуальну площину, таким чином генеруючи не лише нові форми міжособистісної комунікації, але й практики інформаційного споживання, пізнавальні, освітні, розважальні. Такі практики різняться за змістом і функціональною спрямованістю, проте будь-яка діяльність, що реалізується за допомогою інтернету, за своєю сутністю є інформаційно-комунікаційною діяльністю. Комунікація, як і світ людської культури, нерозривно пов'язана зі сферою знаків і символів як явищ об'єктивного, "речового" світу, яким притаманні значення, сенси, цінність. В процесі комунікації фактично й відбувається символічний обмін сенсами.

Специфіка інтернет-комунікації, на думку Ю. Щуріної, визначається глобальністю масштабів і можливістю практично миттєвого вільного поширення будь-якої інформації. Дослідниця також підкреслює її ігровий характер, карнавальність, маскарадність інтернет-дискурсу, що обумовлено анонімністю спілкування і відсутністю обмежень [13, 39]. В просторі інтернету відбувається також глобальний обмін всіма можливими знаками і символами, апелюючи до контекстів та створюючи нові, де існуючі символи стають засобами нового культуротворення.

Інформаційний простір, створюваний за допомогою інтернету, є "синкретичною формою єдиного кіберпростору, цінність якого визначається його комунікативними функціями" [2, 59], де однією з визначальних є інтерактивність як можливість взаємодії та репрезентації. Саме ця властивість формує віртуальну реальність, яка породжує власні смисли й культуру, активно впливає на об'єкти і явища реального життя, а також формує думки, судження і враження, органічним чином вплітаючись в повсякденне життя.

Одним з найпоширеніших засобів інтернет-комунікації та сучасної соціокультурної й інформаційно-комунікативної реальності О. Гримов називає соціальні мережі, "технологічна природа яких і багате соціокультурне наповнення під особливим кутом ставлять питання вивчення опосередкованих процесів трансформації соціокультурної реальності, відносин і практик, суб'єктом яких виступає особистість" [5, 3-4]. Соціальні мережі задовольняють потреби людини не лише в комунікації, обміні інформацією, а й розширюють свої функції, надаючи адаптивні життєві стратегії, можливості особистісного самоконструювання, своєрідної "гри в множинні ідентичності", та й, власне, можливості багатогранної презентації власного "Я" у віртуальному просторі. Як пише В. Соковніна, "Instagram, LiveJournal, соціальні мережі – це величезні майданчики, де кожен може придумати іншого, альтернативного себе" [11, 39]. Мережеві інтернет-спільноти можна розглядати як особливий вид соціального об'єднання користувачів, які ґрунтуються на основі спільного комунікативного інтересу у віртуальному просторі та за умов тривалої емоційної підтримки процесу комунікації. Характерними особливостями інтернет-комунікації є підвищена вербальна активність, специфічна мова спілкування, емоційність.

Фактично сучасна людина постійно перебуває у двох вимірах – природної реальності оточуючого матеріального світу та віртуальному – сформованому технічними засобами цифрової комунікації. Таке поєднання об'єктивно здатне впливати не лише на мислення, але й на повсякденні соціальні практики людини, визначаючи її пріоритети. Організація віртуального простору, здійснювана за певними принципами й

правилами, породжує світ окремої культури. Концептуалізуючи кіберпростір, С. Коноплицький характеризує його як "смісловий варіант віртуальної реальності, де домінуюче положення займають логіко-мовні апперцептивні структури інформації" [7, 10]. За визначенням Є. Прохоренка, така утворювана віртуальністю, кіберпростором культура, "будучи самостійним соціальним утворенням, інституціонально оформленим і самовідтворюючим цінності і повсякденні ідеології, вступає в конкуренцію з інститутами суспільства у процесах соціалізації й інтеграції" [9, 17]. На сьогоднішній день інтернет-спільноти до певної міри можуть відсувати на другий план класичні інститути соціалізації (сім'ю, школу, реальних друзів) і перенаправляти соціальну активність з реального світу у віртуальний.

Подібна думка висловлюється й Н. Малєєвою, яка зазначає, що можливості віртуальної комунікації є практично безмежними, оскільки кіберпростір є продовженням реального життя, доповненого новими функціями, додатковими сервісами, доступними, швидкими, простими та зручними у використанні [8, 132].

Здійснення комунікативних практик стає можливим за допомогою певного технологічного й технічного субстрату у віртуальному просторі, організованому як аналог реального світу. Сучасні технології, які, на думку Н. Зражевської, є на сьогоднішній день ключовими як у соціальних, так і в культурних вимірах, завдяки віртуалізації, ігрофікації, неієрархічності, блицкомунікації, персоналізації зумовлюють процес сучасних культурних змін, впливаючи не лише на традиційні засоби передавання інформації, а й на весь спектр соціальних комунікацій, змінюючи їх форму і зміст, а також впливаючи на повсякденне життя [6, 74].

Оскільки інтернет-простір постає як середовище мозаїчної, фрагментарної культури, де акценти ставляться на інтертекстуальність, контексти сенсів, символів і знаків, одним з важливих питань у повсякденній інтернет-комунікації є, як наголошує В. Фатурова, досвід загальної культури, знання мов та "кодів", що використовуються при спілкуванні; досвід сприйняття явищ культури та мистецтва [12, 7]. Такі загальні культурні знання необхідні для того, щоб в ході комунікації вступати у взаємодію, що дозволить учасникам комунікаційного процесу інтерпретувати (коментувати) дії один одного. Сміслова множинність інтернет-текстів (творів) є прямим наслідком нового погляду на мислення сучасної людини, що опосередковане великою кількістю інформації, різними видами дискурсу, знаннями як наукового, так і популярного характеру. Відтак характеристиками інтернет-дискурсу є нелінійність, гіпертекстуальність, які задають постійно рухливі і мінливі дії користувачів (пост / репост, твіт / ретвіт, цитування, коментарі розгортання гілок дискусії, написання коментарів до дискусії), породжуючи гібридні інтернет-жанри.

Характеризуючи інтернет-комунікацію як вид щоденної соціальної практики, варто зазначити, що здійснення її опосередковується як пасивними, так і активними діями індивідів, де в першому випадку мається на увазі сприйняття та користування інформацією, в другому – активна участь в комунікаційному процесі, створення та розповсюдження інформації. Соціальні мережі надають змогу розміщення відеороликів, комп'ютерних ігор, здійснювати організацію зустрічей, створювати групи за інтересами та багато іншого. Окремо виділяються об'єднання за професійними інтересами, які позбавлені розважальної складової, й більшою мірою направлені на вирішення конкретних цілей та інтересів. Активно-творча комунікативна діяльність може бути як нейтрального характеру, так і розважально-ігровою (перегляд аудіовізуальних творів, та конкретно-цілеспрямованою (розміщення постів, ведення блогів та мікроблогів (Twitter) "вкид" певної інформації, що може мати на меті як позитивні, так і негативні наслідки, тролінг). Анонімність спілкування вносить свої корективи в процес комунікації, забезпечуючи свободу вираження власної позиції індивіда в будь-якій формі, уникаючи конкретних соціальних ролей та стереотипів.

Разом з тим, це свідчить про значну частку присутності інтернет-практик в житті сучасної людини, для якої технології є звичними, і які нею розглядаються як необхідний атрибут існування в сучасному комп'ютеризованому світі для задоволення повсякденних потреб.

Наукова новизна роботи полягає у визначенні інтернет-комунікації як ключової соціальної практики повсякденної в інформаційному суспільстві.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що комунікативні практики є видом соціальних практик і являють собою узвичаєні соціальні дії, засновані на колективному досвіді й націлені на підтримку та розвиток комунікацій. У сучасному суспільстві інтернет стає однією з основних технологій, тому комунікативні практики в кіберпросторі дедалі більше доповнюють реальність, дозволяючи людині задовольняти потреби в інформації, комунікації, власній презентації в соціальних мережах та творчій активності.

Література

1. Бурдые П. Практический смысл / П. Бурдые / пер. с фр. А. Т. Бикбова, К. Д. Вознесенской, С. Н. Зенкина, Н. А. Шматко; общ. ред. и послесл. Н. А. Шматко. – СПб: Алетей, 2001. – 562 с.

2. Ворошилова Е. С. Интерактивность как выразительное средство эстетических практик в условиях киберпространства / Е. С. Ворошилова // Вестник Томского государственного университета. –2010. – № 332. – С.59–62.
3. Гарфинкель Г. Исследования по этнометодологии / Г. Гарфинкель. – СПб.: Питер, 2007. – 335 с.
4. Гидденс Э. Устроение общества: Очерк теории структуризации / Э. Гидденс. – М.: Академический проект, 2005. – 528 с.
5. Гримов О. А. Социокультурные практики личности в социальных сетях: дисс. ... канд. социол. наук: 22.00.06./ О. А. Гримов; Юго-Западный гос. ун-т. –Курск, 2014. –192 с.
6. Зражевська Н. І. Нові медіа і нові форми комунікації в медіакulturі / Н. І. Зражевська // Актуальні питання масової комунікації.–2013.– Вип.–14.–С.70–75.
7. Коноплицький С. М. Соціальні аспекти комунікації в мережі Інтернет: феноменологічний аналіз: автореф. дис. канд. соціол. наук: 22.00.01 / С. М. Коноплицький ; НАН України; Інститут соціології. – К., 2007. –17 с.
8. Малеева Н. Комунікативні інтернет-практики в сучасному суспільстві / Н. Малеева // Навчання і виховання обдарованої дитини.–2015.–Вип.1. –С.128–135.
9. Прохоренко Є. Я. Феномен кіберкультури в інформаційно-технологічному відтворенні соціуму: автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Є. Я. Прохоренко ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2008. – 23 с.
10. Радкевич А. Л. Социальные интернет-практики как объект социологического анализа / А. Л. Радкевич // Информационный гуманитарный портал "Знание. Понимание. Умение". – 2009. –№ 3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2009/3/Radkevich/>
11. Соковнина В. В. Лингвокреативность взрослого мира: игры в "социальной сети" / В. В. Соковнина // Уральский филологический вестник. Серия: Психолінгвістика в образovanii. – 2014. –№2. – С.96–100.
12. Фатурова В. М. Интернет-середовище як фактор психологічного розвитку комунікативного потенціалу особистості: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / В. М. Фатурова ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2004. – 21 с.
13. Щурина Ю. В. Классификация комических речевых жанров коммуникативного пространства Интернета / Ю. В. Щурина //Известия ВГПУ. –2014. –№2. – С.39–43.
14. Ядрышников Л. Г. Фольклор и постфольклор в культурных практиках повседневности: автореф. дис. канд. культурологии: 24.00.01: теория и история культуры/ Л. Г. Ядрышников. – Екатеринбург, 2008. – 27 с.

References

1. Bourdieu, P. (2001). Practical meaning. SPb: Aleteia [in Russian].
2. Voroshilova, E.S. (2010). Interactivity as a means of expression of aesthetic practices in cyberspace. Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universyteta, 332, 59–62 [in Russian].
3. Garfinkel, G.(2007). Studies on ethnomethodology. SPb.: Pyter [in Russian].
4. Giddens, E. (2005). Dispensation of society: Outline of structuration theory. M.: Akademicheskyi proekt [in Russian].
5. Grimov, O.A. (2014). Social and cultural practices of the individual in social networks. Extended abstract of candidate's thesis. Kursk [in Russian].
6. Zrazhevska, N. (2013). New media and new forms of communication in the media culture. Aktualni pytannia masovoi komunikatsii, 14, 70–75 [in Ukrainian].
7. Konoplytskyi, S. M. (2007). Social aspects of communication on the Internet: a phenomenological analysis. Extended abstract of candidate's thesis. K. [in Ukrainian].
8. Maleeva, N. (2015). Communication Internet practices in modern society. Navchannia i vykhovannia obdarovanoi dytyny, 1, 128–135 [in Ukrainian].
9. Prokhorenko, Ie. Ia. (2008). The phenomenon of cyberculture in the information-technology society playing. Extended abstract of candidate's thesis. Kh. [in Ukrainian].
10. Radkevych, A.L. (2009). Sotsyalnye Internet practices How object sotsyolohycheskoho analysis. Ynformatsionni humanytarniy portal "Znanie. Ponimanie. Umenie". Retrieved from <http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2009/3/Radkevich/> [in Russian].
11. Sokovnina, V. (2004). Lynhvokreatyvnost adult world: games in the "Network sotsyalnoy". Uralskyi fylolohycheskyi vestnyk. Seryia: Psykholynhvystyka v obrazovanyi, 2, 96–100 [in Russian].
12. Faturova, V.M. (2004). Internet environment as a factor in the psychological development of the communicative potential of the individual. Extended abstract of candidate's thesis. K. [in Russian].
13. Schurina, V. (2014) Classification of comic speech genres communicative Internet space. Izvestiya VHPU, 2, 39–43 [in Russian].
14. Yadryshnikova, L.G. (2008). Postfolklor Folklore and cultural practices of everyday life. Extended abstract of candidate's thesis. Ekaterynburh [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 18.01.2016 р.